

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk, Liedekerke, Gemeenteplein 12 – monument

Onderwerp

Benaming: Westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk

Adres of ligging: Gemeenteplein 12, Liedekerke

Dossier

Type dossier: beschermingsdossier
Dossiernummer: 4.001/23044/101.1
Objectnummer: 4.01/23044/104.1

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40011

Samenvatting

Als een herkenbaar overblijfsel van de 17de-eeuwse uitbreiding van het in oorsprong middeleeuwse kerkgebouw bezit de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk historische waarde. Daarnaast bezit het geheel van toren en annexen architecturale waarde door de representatieve typologie van de westtoren, het gebruik van streekgebonden natuursteen (Ieperiaan-kalksteen en Ledesteen) en de overwegend gotische vormgeving. De bewaarde constructieve elementen, de opbouw in verdiepingen, de klokkenstoel met de kerkklokken en de wijzerborden dragen bij tot de historische en architecturale waarde van de westtoren en de annexen.

Datum

Datum: 10/08/2026

Vincent Debonne

INHOUDSTAFEL

1. Aanleiding tot de opmaak van het dossier 4
2. Beschrijvend gedeelte 4
2.1. Ruimtelijke context 4
2.2. Historisch overzicht 4
2.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken 6
2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed 8
2.5. Juridische toestand 9
2.5.1. Onroerend Erfgoed 9
2.5.2. Omgeving 9
2.5.3. Natuur en Bos 9
3. Evaluerend gedeelte 9
3.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden 9
3.1.1. Historische waarde 9
3.1.2. Architecturale waarde 10
3.2. Keuze van het type bescherming 10
3.3. Afbakening van de bescherming 11
4. Beheersvisie 11
4.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed 11
4.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed 12
4.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed 12
5. Bronnen 13
6. Bijlagen bij het inhoudelijk dossier 13
6.1. Documentatie 13

1. AANLEIDING TOT DE OPMAAK VAN HET DOSSIER

Op 24 maart 2025 dienden de gemeente Liedekerke en de kerkfabriek Sint-Niklaas een aanvraag in voor de bescherming van de Sint-Niklaaskerk. Naar aanleiding van deze vraag werden de erfgoedwaarden van de 17de-eeuwse toren van de kerk geëvalueerd. Over het neogotisch kerkgebouw uit 1902-1904 werd eerder meegedeeld dat het niet beschermingswaardig is als monument.

Deze evaluatie werd voorgelegd aan de heer Ben Weyts, de Vlaamse minister bevoegd voor het onroerend erfgoed. Op 29 september 2025 gaf de minister opdracht tot de opstart van de procedure voor de bescherming als monument van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De Sint-Niklaaskerk bevindt zich in het centrum van Liedekerke, ten zuidoosten van het Gemeenteplein. De vroegere begraafplaats rond de kerk werd geruimd in het midden van de 20ste eeuw en vervangen door een grasveld met geasfalteerde parking. Het oorlogsmonument achter het koor van de Sint-Niklaaskerk bevond zich oorspronkelijk op het Gemeenteplein.

Het park ten zuiden van de kerk (**bijlage 6.1., fig. 1**) is de vroegere tuin van de pastorie van de Sint-Niklaasparochie[1]. De 19de-eeuwse pastorie werd na een brand afgebroken omstreeks 1990. De tuin was oorspronkelijk volledig ommuurd, maar hiervan blijft vandaag alleen een deel muur over van ongeveer tien meter lengte. In hoeverre de paden in het huidige plantsoen overeenstemmen met de oude paden valt niet meer uit te maken. Het heuveltje met de kapel en de twee zomerlinden ten noorden van het centrale pleintje behoren waarschijnlijk tot het oorspronkelijke microreliëf. De Ginkgo biloba is een overblijfsel van de beplanting uit de tijd van de pastorie (ca. 1860). De naoorlogse kapel in de noordelijke hoek van het park stond oorspronkelijk op de oostelijke hoek. Zij werd verplaatst voor de verbreding van de straat. De kapel bevat 16de-eeuwse reliëfs met wapenschilden uit een grafmonument dat verdween bij de bouw van de huidige Sint-Niklaaskerk in 1902-1904.

2.2. Historisch overzicht

De eerste vermeldingen van Liedekerke dateren van 1088 en 1092[2]. Al in 1092 was er een kerk in Liedekerke[3]. In dat jaar werd in de bestaande kerk een kapittel gesticht door de plaatselijke heer Radulphus en zijn echtgenote Helewidis. Dit gegeven suggereert voor de Sint-Niklaaskerk een oorsprong als eigenkerk. De vijvers achter de kerk op kaarten uit de 19de eeuw zijn misschien de resten van de walgrachten van een opper- en neerhofstructuur (**bijlage 6.1, fig. 2**).

De stichtingsakte van het kapittel leert dat de kerk was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en de Heilige Drievuldigheid. Vermoedelijk wijzigde in de 12de of 13de eeuw de oorspronkelijke toewijding naar Sint-Nicolaas[4]. De abdij van Ninove verwierf in 1146 het beheer (niet het bezit) van de kerk van Liedekerke, wat leidde tot de opheffing van het kapittel[5]. In 1189 verkreeg de abdij ook het patronaatsrecht.

[1] Inventaris Onroerend Erfgoed 2026.
[2] Gysseling 1960, 613.
[3] Verbesselt 1991, 63-67.
[4] *Idem*, 89.
[5] *Idem*, 82.

Iconografische en geschreven bronnen laten een globale schets toe van de bouwgeschiedenis van de kerk tijdens de late middeleeuwen en nieuwe tijd[6]. In de 15de eeuw werd voor de heren van Liedekerke tegen de zuidzijde van het koor de *princecapelle* aangebouwd. Omstreeks 1540 werd het koor verhoogd en werden dwarsarmen toegevoegd. De omvang van de schade aan het kerkgebouw tijdens de godsdienstoorlogen in het derde kwart van de 16de eeuw is onduidelijk. In 1635-1636 werd tegen het oudere kerkschip de huidige westtoren met zuidelijke en noordelijke annex aangebouwd. Hieraan herinnert de jaarsteen '1636' aan de binnenzijde van het westportaal in de toren. Iconografische bronnen uit de 17de en 18de eeuw geven een rudimentair beeld van de Sint-Niklaaskerk vanuit het noordwesten (**bijlage 6.1, fig. 3**)[7]. Op de westtoren volgden een schip met dakruiter, een lagere noordelijke dwarsarm en een vlak afgesloten eenbeukig koor.

Tijdens de 18de eeuw werden diverse onderhoudswerken uitgevoerd[8]. In 1772-1774 werden de daken van de kerk en de toren hersteld. Werken aan de toren volgden nogmaals in 1795 evenals de plaatsing van een klok. Een nieuw doksaal en orgel werden opgesteld in 1756.

Een eerste ontwerp voor de verbouwing van de kerk door de Ninoofse architect J.B. Van Impe[9] uit 1834-1835 werd niet uitgevoerd[10]. De verbouwing naar ontwerp van provinciaal architect Louis Spaak (1804-1893) werd wel gerealiseerd. In 1837 breidde hij het eenbeukige schip uit met twee zijbeuken, waarvoor de muren van het oude schip werden doorbroken met rondboogarcaden. Het oude schip en de nieuwe zijbeuken werden onder één zadeldak gebracht. De andere oude delen van de kerk (westtoren en annexen, dwarsarmen en koor met aanbouwen) bleven bewaard (**bijlage 6.1, fig. 4**).
Deze toestand is vastgelegd op plattegronden en doorsneden die architect Florent Van Roelen in 1902 opmaakte voorafgaand aan de bouw van de huidige kerk (**bijlage 6.1, fign. 5, 6**). De 17de-eeuwse westtoren met annexen gaf toegang tot een driebeukig schip van drie traveeën. Het diepe eenbeukige koor dateerde wellicht uit de middeleeuwen. De kerk had twee dwarsarmen die via twee arcaden uitgaven op het schip. De zuidelijke zijkapel van het koor was de *princecapelle* uit de 15de eeuw. De sacristie in de oksel van het koor dateerde vermoedelijk uit het midden van 16de eeuw.

In 1897 werd beslist om de bouwvallig geworden kerk te vervangen door een nieuw gebouw[11]. Architect Florent Van Roelen uit Schaarbeek maakte in 1897-1898 de eerste ontwerpplannen op[12]. De Koninklijke Commissie voor Monumenten (KCM) bepleitte het behoud van de 17de-eeuwse westtoren, waarna Van Roelen in 1900-1902 een nieuw ontwerp opmaakte (**bijlage 6.1, fign. 7, 8**). In april 1904 werd de kerk voltooid. In 1906-1907 kreeg de toren zijn huidige spits en werd de ronde traptoren toegevoegd (**bijlage 6.1, fig. 9**)[13].
Architect Florent Van Roelen was vooral actief in Brussel. Eén van zijn realisaties daar is de neogotische Sint-Elisabethkerk in Schaarbeek uit 1912, die duidelijk gelijkenissen vertoont met de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke[14]. Behalve de Sint-Niklaaskerk in

[6] Cassiman 2020, 8-12.
[7] Voor een overzicht van de iconografische bronnen vóór de 19de eeuw: Cassiman 2020, 8-12.
[8] Cassiman 2020, 10-11.
[9] Voornaam, geboorte- en sterfdata van deze architect zijn niet gekend. De inventaris onroerend erfgoed vermeldt één realisatie van J.B. Van Impe, de kerk van Outer (Ninove) (https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9465).
[10] Bouwgeschiedenis van de kerk in de 19de eeuw: Cassiman 2020, 13-17.
[11] *Idem*, 22-34.
[12] De geboorte- en sterfdatum van Florent Van Roelen zijn onbekend.
[13] *Idem*, 35-37.
[14] https://monument.heritage.brussels/nl/Schaarbeek/d_Anethanstraat/19/22723

Liedekerke was hij in de periode 1890-1910 ook betrokken bij verbouwingen en restauraties van parochiekerken in Vlaams-Brabant: het schip van de parochiekerk Sint-Johannes in Affligem (Teralfene)[15], de zijbeuken van de parochiekerk Sint-Pieter in Kortenberg (Erps-Kwerps)[16], en restauraties van de parochiekerk Sint-Bavo in Asse (Zellik)[17], de parochiekerk Sint-Laurentius en Sint-Gorik in Meise (Wolvertem)[18] en de parochiekerk Sint-Jan Baptist in Rotselaar (Werchter)[19]. In Wolvertem leidde hij de herstelling van de pastorie[20].

Het orgel op de torenverdieping werd in 1908 geplaatst door de orgelbouwers Salomon en Adries Van Bever uit Laken (Brussel)[21].

In 1983 werden de gevels gerestaureerd en hersteld[22]. Het tochtportaal uit 1967-1968 in de gelijkvloerse verdieping van de toren werd in 2000 vervangen door het huidige exemplaar met verlaagd plafond. In 1993 vonden herstellingswerken plaats aan de toren. Twee jaar later, in 1995, werd het dakgebinte van de torenspits behandeld.

Vóór 1840 beschikte de kerk over één klok, gegoten in 1528[23]. Deze klok barstte in 1859 en werd vervangen, maar werd in 1943 gestolen door de Duitse bezetter. In datzelfde jaar 1859 werden twee nieuwe klokken aangekocht bij de Fonderie de cloches Severin van Aerschodt in Leuven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verdween één van beide klokken, terwijl de andere bewaard bleef.
In 1953 werden drie nieuwe klokken gegoten door de firma Michiels uit Doornik, wat het totale aantal klokken op vier bracht. De familie Michiels is een geslacht van klokkenmakers en makers van torenuurwerken dat vanaf 1860 werkzaam was in Mechelen[24]. De twee belangrijkste klokkenmakers waren Marcel Michiels sr. (1868 – 1924) en Marcel Michiels jr. (1898 – 1962). Vanaf 1893 had het bedrijf ook een vestiging in Doornik, waar de activiteiten werden stopgezet na het overlijden van Marcel Michiels jr[25]. In Mechelen is het bedrijf nog steeds actief.

De wijzerborden op de west- en noordzijde van de toren (**bijlage 6.1, fig. 4**) werden geplaatst in 1837[26]. In 1906 werden ze gerestaureerd en werd een derde wijzerbord toegevoegd aan de zuidzijde van de toren. Het geheel van het torenuurwerk werd hersteld en geëlektrificeerd in 1961[27]. In 1993 werden de klokken, het luisysteem en het torenuurwerk hersteld. Er werden ook herstellingen uitgevoerd aan het dak en de toren. In 1999 werd een elektrisch aangedreven beiaard met 23 klokken geplaatst.

2.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

[15] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38852
[16] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/43385
[17] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76857
[18] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40189
[19] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42706
[20] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40193
[21] Cassiman 2020, 39.
[22] Voor de werken aan de kerk na de Tweede Wereldoorlog tot heden: Cassiman 2020, 44-49.
[23] Voor de geschiedenis van de kerkklokken en het torenuurwerk: Cassiman 2020, 18, 42, 49.
[24] Informatie over de firma grotendeels gebaseerd op https://tchorski.fr/13/marcel-michiels.htm.
[25] De werkzaamheden werden kortstondig verder gezet door Petit en Fritsen en Eijsbouts, tot rond 1964.
[26] Cassiman 2020, 15.
[27] *Idem*, 43, 49.

De westtoren van de Sint-Niklaaskerk is gebouwd op een vierkant grondplan. De buitengevels worden horizontaal geaccentueerd door waterlijsten, die niet alleen over de gevelvlakken en de steunberen lopen maar ook de rondbogen van de vensteropeningen en de galmgaten volgen. De vijf geledingen van de westelijke torengevel omvatten het toegangsportaal, daarboven het grote westelijke rondboogvenster, vervolgens twee blinde geledingen en ten slotte het deel met de galmgaten. De twee geledingen onder de galmgaten bevatten per zijde één lichtspleet. Het parement van de torengevels bevat meerdere muurankers.
De toren wordt op de vier hoeken gesteund door telkens twee steunberen met afzaten. Bovenaan bevinden zich vier paar galmgaten met rondbogen, met een torenuurwerk op de west-, noord- en zuidzijde. De kroonlijst bovenaan de toren wordt gedragen door kwartronde kraagstenen. De ingesnoerde naaldspits uit 1906-1907 is bedekt met leien en heeft neogotische dakkapellen. De westelijke en noordelijke wijzerborden van het torenuurwerk dateren uit 1837, het zuidelijke wijzerbord uit 1906. Het oude mechanisme van het torenuurwerk, dat sinds de elektrificatie in 1961 niet meer in gebruik is, bevindt zich onder het lessenaarsdak van de zuidelijke annex van de toren (**bijlage 6.1, fig. 13**).

Aan de noord- en zuidzijde wordt de toren geflankeerd door annexen onder steile lessenaarsdaken met dakleien. Deze bijgebouwen zijn in hun noord- en zuidgevel voorzien van een rondboogvenster, met dezelfde vormgeving als het grote venster in de westelijke torengevel.

Het westportaal is uitgewerkt met geprofileerde dagkanten en overspannen door een korfboog met druiplijst. Boven het portaal bevindt zich een halfronde gevelsteen met een bekronend palmetmotief en het opschrift "XIIII – IHS – PM". Het portaal wordt afgesloten door een rood geschilderde houten poort. Het gietijzeren hekwerk in de oksels van de steunberen dateert uit 1906-1907.

Het buitenparement van de toren en de annexen bestaat uit Ieperiaan-kalksteen en Ledesteen, beide plaatselijke natuurstenen. De blokken in een bleke, fijnkorrelige natuursteen, wellicht een Franse kalksteen, dateren vermoedelijk van de werken aan de toren in 1904-1907. Zoals blijkt aan de binnenzijde van de toren is de natuurstenen bekleding van de torengevels een parement op een bakstenen kern.
Ieperiaan-kalksteen wordt gekenmerkt door het massale voorkomen van een typerend fossiel, nummulieten[28]. Door de erg herkenbare aanwezigheid van deze fossielen, die lijken op rijstkorrels, wordt deze natuursteen ook nummulietenkalksteen genoemd. Verder wordt Ieperiaan-kalksteen gekenmerkt door een roestkleurige tot bruine verkleuring. Ledesteen krijgt bij verwering een gele tot roestbruine kleur[29]. Hij is zeer fossielrijk, met onder andere nummulieten maar ook en vooral schelpfossielen, wat hem onderscheidt van de Ieperiaan-kalksteen.

De gelijkvloerse verdieping van de toren omvat het tochtportaal met verlaagd plafond uit 2000. In het gedeelte tussen dit tochtportaal en het westportaal is een moerbalk van de oorspronkelijke samengestelde balklaag herkenbaar. Het plafond in dit deel is afgewerkt met een lattenbekleding die dateert uit 1967-1968. Vermoedelijk is de oorspronkelijke balklaag nog volledig aanwezig, maar door de genoemde latere inrichtingen is zij vandaag niet zichtbaar. De sluitsteen aan de binnenzijde van het westportaal draagt het opschrift '1636', het jaar waarin de toren werd voltooid.
Bovenaan de noordelijke deuropening, die vandaag toegang geeft tot toiletten, zijn twee oorspronkelijke geprofileerde kraagstenen in natuursteen bewaard. De deuropening aan de zuidzijde geeft toegang tot de wenteltrap van de toren.

[28] Dusar, Dreesen & De Naeyer 2009, 345-351.
[29] *Idem*, 371-382.

Op de eerste verdieping van de toren staat het orgel opgesteld. Dit bespeelbare instrument werd in 1908 geplaatst door de orgelmakers Van Bever uit Laken (Brussel). Het goed bewaarde orgel is opgebouwd uit drie werken (Grand Orgue, Récit en Pédale) en beschikt over in totaal veertien reële registers.
De verdieping wordt overdekt door een kruisribgewelf met natuurstenen ribben en bakstenen gewelfvlakken. In het gewelf is een hijsopening voor de klokken voorzien. Aan de oostzijde opent de toren zich via een grote natuurstenen gordelboog met spitsboog naar het kerkschip uit 1904-1907. In de westgevel bevindt zich een groot rondboogvenster met een glasraam van Daan Theys en Daniël Theys uit 2022.

Op de tweede torenverdieping is het oorspronkelijke baksteenmetselwerk van de toren zichtbaar. Deze ruimte, waar vandaag installaties voor telefonie staan opgesteld, wordt overdekt door een samengestelde balklaag die wellicht nog geheel of gedeeltelijk dateert uit de bouwtijd van de toren in 1635-1636.

Op de derde verdieping van de toren staat de houten klokkenstoel. Deze dateert uit de 17de of 18de eeuw. De constructie bestaat uit een raamwerk van balken en stijlen die zijn verstevigd met Andreaskruisen. De van getrokken telmerken voorziene balken en stijlen zijn verbonden met gepende houtverbindingen. De kerkklok uit 1859 draagt het opschrift: *"Sto. Nicolao, Ep. Ecclesia patrono. Lambertus Joannes Van Humbeek, pastor van Liedekerke* […]". De drie andere klokken dateren uit 1953 en zijn vervaardigd door de firma Michiels uit Doornik, onder leiding van Marcel Michiels jr. (1898-1962). Naast deze vier klokken bevat de toren ook een halve beiaard van 23 klokken, hier opgesteld in 1999.
Ter hoogte van de galmgaten start de houten kap van de torenspits uit 1906-1907. Op korbelen in de vier hoeken van de toren staan hoge schoren opgesteld die de kap van de spits vormen.

De westelijke interieurzijden van de twee annexen van de westtoren bevatten een rondboogvenster en een rondboogdeur. Deze bekleding behoort tot de bouw van de huidige kerk in 1902-1904. De twee annexen bevatten geen zichtbaar historisch interieur. De noordelijke annex was oorspronkelijk de doopkapel. Vandaag zijn hier een toiletruimte (in het westen) en een berging (in het oosten) in ondergebracht. Beide ruimtes worden overdekt door een verlaagd plafond. De zuidelijke annex bevat een berging. Hier is de buitenzijde van de ronde traptoren uit 1906-1907 zichtbaar (wit geverfd baksteenmetselwerk). In beide annexen is de dakconstructie niet toegankelijk.

Het kerkgebouw uit 1902-1904 naar het ontwerp van architect Van Roelen is een kruiskerk met een driebeukig schip (**bijlage 6.1., fign. 10-12**). Het koor bestaat uit een driebeukige travee na de kruising en een lagere apsis met driezijdige sluiting. Aan de noord- en zuidzijde van het koor staan de bijgebouwen van de sacristie en de berging. De buitengevels zijn in baksteen op een natuurstenen plint. De rondboogvensters met natuurstenen omlijsting herhalen de venstervorm van de 17de-eeuwse annexen van de westtoren. Over de steunberen en langs de vensteropeningen loopt een natuurstenen waterlijst.
Het interieur is overwegend neogotisch getint. Het middenschip heeft een tweeledige opstand met rondboogarcaden op zuilen en een lichtbeuk met rondboogvensters. De zuilen en de pijlers van de kruising zijn uitgevoerd in blauwe hardsteen. De kruisribgewelven bestaan uit natuurstenen ribben en gewelfkappen in zichtbaar baksteenmetselwerk. De wanden, arcaden en gordelbogen zijn wit beschilderd.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 13 maart 2026. De fysieke toestand

is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand. Recente werken in de toren betreffen de ophangbruggen van de klokken.

Voor de bouwfysische evaluatie van het goed, verwijzen we naar het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 5 augustus 2025[30].

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Onroerend Erfgoed

De Sint-Niklaaskerk is vastgesteld als bouwkundig erfgoed (vaststellingsbesluit van 22 september 2021, https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/114269).

2.5.2. Omgeving

De Sint-Niklaaskerk is gelegen in gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut (origineel Gewestplan Halle – Vilvoorde – Asse).

De Sint-Niklaaskerk is gelegen in het BPA nr. 1 – Centrum.

2.5.3. Natuur en Bos

Het park ten zuiden van de Sint-Niklaaskerk is op de biologische waarderingskaart – versie 2 aangeduid als biologisch waardevol.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

3.1.1. Historische waarde

De westtoren en de twee annexen van de Sint-Niklaaskerk hebben een historische waarde als bewaard gebleven delen van de 17de-eeuwse uitbreiding van de in oorsprong middeleeuwse kerk van Liedekerke. Zij vormen het laatste zichtbare overblijfsel van het verdwenen kerkgebouw dat vermoedelijk schade opliep tijdens de godsdienstoorlogen in het derde kwart van de 16de eeuw. De bouw van de huidige westtoren en annexen in het tweede kwart van de 17de eeuw houdt wellicht hiermee verband. Aan de bouw van de westtoren en de annexen herinnert de jaarsteen '1636' aan de binnenzijde van het westportaal.
Door hun volume, vormgeving en materiaalgebruik onderscheiden de westtoren en de annexen zich duidelijk van het latere kerkgebouw uit 1902–1904, waardoor zij als herkenbare relicten van een oudere bouwfase bewaard zijn gebleven. De klokkenstoel uit de 17de of 18de eeuw toont aan dat de kerktoren zijn oorspronkelijke functie als drager van de kerkklokken doorheen de eeuwen heeft behouden. De aanwezigheid van deze historische constructie illustreert de continuïteit in het gebruik en de inrichting van de kerktoren sinds de vroegmoderne periode.
De vier bewaarde kerkklokken dragen bij aan de historische waarde van de westtoren. Eén klok dateert uit 1859, de drie andere klokken werden in 1953 gegoten door de gerenommeerde klokkengieterij Michiels uit Doornik. Deze firma speelde in de 20ste eeuw een belangrijke rol in de productie van kwalitatief hoogstaande kerkklokken en beiaarden

[30] Monumentenwacht 2025.

in binnen- en buitenland. Hoewel het werk van de firma Michiels reeds ruim vertegenwoordigd is binnen het beschermd bestand, bezitten de klokken van Liedekerke erfgoedwaarde als onderdeel van een historisch gegroeid ensemble. Samen met de oudere klok uit 1859 en de bewaarde klokkenstoel illustreren zij de opeenvolgende fasen in de geschiedenis van de toren. De klokken hebben bovendien waarde als een historisch muziekinstrumentaal ensemble, dat als klinkend geheel de traditionele auditieve rol van de kerktoren voor de gemeenschap vervult.
Ook de drie wijzerborden dragen bij tot de historische waarde van de westtoren. Twee wijzerborden dateren uit 1839, een derde uit 1906. Zij vormen materiële getuigen van de eeuwenlange functie van de toren als openbaar uurwerk voor de dorpsgemeenschap.

3.1.2. Architecturale waarde

De westtoren en de annexen van de Sint-Niklaaskerk bezitten architecturale waarde omwille van de architecturale typologie en het historische materiaalgebruik. Het gaat om een representatief voorbeeld van een westtoren, een wijdverspreid torentype binnen parochiekerken in Vlaanderen, dat zowel in landelijke als stedelijke context voorkomt en waarvan de toepassing zich uitstrekt van de middeleeuwen tot de 18de eeuw. De spitsbogige galmgaten, het kruisribgewelf binnenin en de spitsbogige gordelboog naar het kerkschip getuigen van het doorleven van gotische bouwvormen in de kerkarchitectuur in Vlaanderen in de 17de eeuw.
Het buitenparement van de westtoren en de annexen is grotendeels opgebouwd uit Ieperiaan-kalksteen, een natuursteen die in Vlaanderen slechts beperkt voorkomt en waarvan de historische ontginning zich concentreerde in de Denderstreek. Een inventaris van toepassingen in gebouwen ontbreekt, maar zeker is dat de steen aanwezig is in de abdijkerk van Ninove, de Sint-Bartholomeuskerk in Geraardsbergen en de kerken van Denderleeuw en Ternat (Wambeek)[31]. Op basis van foto's in de beeldbank van onroerend erfgoed en vermeldingen in de inventaris kan het gaan om zeker 26 kerken in de Denderstreek. Hiervan zijn er 20 beschermd als monument. In de westtoren en annexen van de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke is de steen evenwel beeldbepalend aanwezig, wat minder het geval is voor andere beschermde gebouwen in de Denderstreek waarin deze steen is herkend. Naast Ieperiaan-kalksteen is ook Ledesteen gebruikt, een eveneens lokale natuursteen die ontgonnen werd in een ruim gebied van het zuidoosten van Oost-Vlaanderen tot voorbij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Samen dragen deze materialen bij aan het regionaal gebonden uitzicht van de westtoren en de annexen.
De in 1906-1907 toegevoegde spits en traptoren dragen bij tot de architecturale waarde. Het natuurstenen parement van de traptoren sluit aan bij het materiaalgebruik van de toren, en onderscheidt zich zo van het latere kerkgebouw, dat een ander materiaalgebruik kent. De spits is beeldbepalend voor het uiterlijk van de westtoren. Constructief hangt hij samen met de torenromp uit 1635-1636: de vier grote spantbenen van de torenkap rusten op korbelen die zijn ingewerkt in het metselwerk ter hoogte van de galmgaten. De drie wijzerborden (twee uit 1837 en één uit 1906) bepalen mee het uiterlijk van de toren en dragen zo bij tot de architecturale waarde.
De architecturale waarde wordt versterkt door het behoud van de historische indeling van de toren en de aanwezigheid van oorspronkelijke balklagen, zij het gedeeltelijk verborgen achter latere interieurinrichtingen.

3.2. Keuze van het type bescherming

De westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

[31] Dusar *et al*. 2009, 345-351.

3.3. Afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming als monument omvat de westtoren met ingesnoerde spits en de twee annexen van de Sint-Niklaaskerk, uit 1635-1636. Dit omvat ook de bewaarde historische binnenindeling van de romp van de westtoren, bestaande uit een gelijkvloerse verdieping, de eerste verdieping met kruisribgewelf, de tweede verdieping met samengestelde balklaag en de derde verdieping met de klokkenstoel en de vier kerkklokken. De ingesnoerde torenspits en de drie wijzerborden behoren ook tot de bescherming.

Het kerkgebouw uit 1902-1904 naar ontwerp van Florent Van Roelen wordt niet mee beschermd. De neogotische kerk heeft architecturale waarde en bevat enkele waardevolle interieurelementen, zoals glasramen uit 1903 van de Antwerpse glasschilders Hochreiter en Geyer en hergebruikte onderdelen van ouder kerkmeubilair uit het voorgaande kerkgebouw. Het interieur werd echter in de jaren 1960 ingrijpend heringericht, waarbij onder meer de oorspronkelijke polychromie verloren ging. Latere ingrepen, zoals de inrichting van een weekkapel circa 1990, hebben de gaafheid van het historische kerkinterieur verder aangetast. Binnen het bredere corpus van parochiekerken in neostijlen in Vlaanderen, waarvan een aanzienlijk aantal reeds beschermd is, neemt dit kerkgebouw geen bijzondere positie in. Daarnaast zijn drie kerken waar Van Roelen als architect bij betrokken was (de parochiekerken Sint-Bavo in Zellik, Sint-Laurentius en Sint-Gorik in Wolvertem en Sint-Jan Baptist in Werchter) al beschermd als monument[32].
Deze beoordeling sluit aan bij de studie *Kerken in neostijlen in Vlaanderen* (2003) van Thomas Coomans, waarin expliciet wordt gesteld dat enkel de toren in aanmerking komt voor bescherming als monument, terwijl het kerkgebouw zelf niet als dusdanig beschermingswaardig wordt geacht[33].

Het orgel uit 1908 wordt niet mee beschermd. Het behoort niet tot de 46 historische orgels in Vlaanderen die zijn aangeduid als noodzakelijke aanvullingen op het reeds beschermde bestand[34].

Ook de omgeving van de Sint-Niklaaskerk wordt niet beschermd. Het oorspronkelijke kerkhof werd geruimd en de vroegere pastorietuin werd omgevormd tot park, waardoor de historische samenhang en leesbaarheid van de kerksite zijn aangetast.

4. BEHEERSVISIE

4.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.
Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook

[32] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76857;
https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40189;
https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42706
[33] Coomans 2003, 133.
[34] Van der Meijden 2017.

de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.
De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

4.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een voorzichtig en redelijk persoon (goede huisvader) beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Omdat het onroerend goed dat is beschermd klokken bevat die deel uitmaken van de bescherming zijn de zakelijkrechthouders en gebruikers verplicht om ook volgende voorschriften op te volgen:

- gerestaureerde klokken en klokkenspelen regelmatig in werking te stellen volgens de regels van de kunst.

4.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelde inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.
De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

5. BRONNEN

Cassiman A. 2020: *Sint-Niklaaskerk. Gemeenteplein 12, Liedekerke. Provincie Vlaams-Brabant. Bouwhistorische nota*, Oudenaarde.

Coomans Th. 2003: *Kerken in neostijlen in Vlaanderen. Ontwikkeling en implementatie van een methodologie voor de bescherming van en de monumentenzorg van het negentiende-eeuwse kerkelijk architecturaal patrimonium in Vlaanderen*, Leuven.

Dusar M., Dreesen R. & De Naeyer A. 2009: *Natuursteen in Vlaanderen, versteend verleden. Renovatie en restauratie*, Mechelen.

Gysseling M. 1960: *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg en Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Gent.

Inventaris Onroerend Erfgoed 2026: Restant van de pastorietuin van de Sint-Niklaasparochie [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134755 (geraadpleegd op 12 maart 2026).

Monumentenwacht 2025: *Bouwkundige Inspectie Monumentenwacht. Sint-Niklaaskerk, Warandestraat 1770 Liedekerke*, 23082/2025/B, Leuven.

Van der Meijden K. J. 2017: *Onderzoeksrapport: een erfgoedkader voor historische orgels*, Brussel.

Verbesselt J. 1991: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw. Deel XXIII. Dekenij Halle V*, Brussel.

6. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

6.1. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals oudere foto's, kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.